I en tvist angående retsvirkningerne af leverandørens krænkelse af en eneforhandlingsaftale såsom betaling af erstatning eller ophævelse af kontrakten, er den forpligtelse, der skal lægges til grund ved anvendelsen af konventionens artikel 5, nr. 1 den forpligtelse, kontrakten pålægger leverandøren, og hvis misligholdelse påberåbes af forhandleren som grundlag for erstatningskravet eller for kontraktens ophævelse.

Hvad angår kravene om erstatning, tilkommer det den nationale ret at undersøge, hvorvidt der efter den på kontrakten anvendelige lov er tale om en selvstændig kontraktsmæssig forpligtelse eller om en forpligtelse, der træder i stedet for den ikke-opfyldte kontraktsmæssige forpligtelse.

3. Forhandleren efter en eneforhandlingsaftale kan ikke betragtes som leder af en den pågældende leverandør tilhørende filial, agentur eller lignende virksomhed i den i artikel 5, nr. 5 i konventionen af 27. september 1968 forudsatte betydning, når han ikke er undergivet dennes kontrol eller anvisninger.

I sag 14/76

angående en anmodning, som i medfør af artikel 1 i protokollen vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, er forelagt Domstolen af Cour d'Appel i Mons, for i den dér verserende retssag mellem

ÉTS. A. DE BLOOS, SPRL, Leuze, Belgien,

og

SOCIÉTÉ EN COMMANDITE PAR ACTIONS BOUYER, Tomblaine (Meurthe-et-Moselle), Frankrig,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 5 i konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, undertegnet i Bruxelles af de seks oprindelige medlemsstater i Fællesskabet den 27. september 1968,

afsiger

DOMSTOLEN

sammensat af: præsidenten R. Lecourt, afdelingsformændene H. Kutscher og A. O'Keeffe, dommerne A. M. Donner, J. Mertens de Wilmars, P. Pescatore, M. Sørensen, A. J. Mackenzie Stuart og F. Capotorti,

generaladvokat: G. Reischl
justitssekretær: A. Van Houtte

følgende

DOM

Sagsfremstilling

De faktiske omstændigheder og parternes anbringender under skriftvekslingen kan sammenfattes således:

I — Faktiske omstændigheder og retsforhandlinger

1. Ved aftale af 24. oktober 1959 overdrog Établissements Bouyer S.A. (herefter benævnt »Bouyer«) med hjemsted i Tomblaine, Meurthe-et-Moselle (Frankrig), til Établissements A. de Bloos SPRL (herefter benævnt »De Bloos«) med hjemsted i Leuze (Belgien) eneret til salg af Bouyer's produkter, forsynet med mærket »Bouyer«, for Belgien, storhertugdømmet Luxembourg og Belgisk Congo (siden Den demokratiske republik Zaïre).

Aftalen blev anmeldt til Kommissionen for De europæiske Fællesskaber i medfør af artikel 4 og 5 i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962. Ved rekommanderet brev af 28. april 1969 meddelte Kommissionen, at eneforhandlingsaftalen faldt ind under Kommissionens forordning nr. 67/67 af 22. marts 1967 og var omfattet af undtagelsesbestemmelsen i traktatens artikel 85, stk. 3.

2. Under påberåbelse af, at Bouyer ensidigt og uden forudgående varsel havde opsagt kontrakten i september 1972, anlagde De Bloos ved stævning forkyndt den 9. april 1973 sag mod Bouyer ved handelsretten i Tournai, hvorunder der er nedlagt følgende påstand:

— aftalen ophæves på grund af misligholdelse fra Bouyers side ved dom i henhold til belgisk ret,
— betaling af erstatning i medfør af den belgiske lov af 27. juli 1961 som ændret ved lov af 13. april 1971 (M.B. (Belgiens lovtidende) af 29. december 1961 og 21. april 1971) om ensidig opsigelse af eneforhandlingsaftaler indgået på ubestemt tid.

3. Bouyer har bl.a. bestridt den pågældende rets stedlige kompetence, idet virksomheden har påberåbt sig »konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager«, undertegnet den 27. september 1968 i Bruxelles af medlemsstaterne i Fællesskabet i dets oprindelige sammensætning, ratificeret af Belgien ved lov af 13. januar 1971 og trådt i kraft den 1. februar 1973 (herefter benævnt »Bruxelles-konventionen«).

Bruxelles-konventionen bestemmer i artikel 2 og 5:

Artikel 2, stk. 1:

»Med forbehold af bestemmelserne i denne konvention skal personer, der har bopæl på en kontraherende stats område, uanset deres nationalitet, sagsøges ved retterne i denne stat ...«

Artikel 5:

»En person, der har bopæl på en kontraherende stats område, kan sagsøges i en anden kontraherende stat:

1. i sager om kontraktsforhold ved retten på det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes;

.....

.....

5. i sager vedrørende driften af en filial, et agentur eller en lignende virksomhed, ved retten på det sted, hvor virksomheden er beliggende.«

Handelsretten i Tournai lagde bl.a. til grund:

— at stedet for leveringen af varerne altid var Bouyer's forretningssted, uanset forsendelsesmåden, og
— at varerne blev godkendt på Bouyers forretningssted og at regningerne skulle betales dér;

retten anså sig følgelig for inkompetent, da »det sted, hvor forpligtelserne er opstået og skal opfyldes, befinder sig ... i Frankrig, dér, hvor sagsøgte har sit hjemsted«.

4. Ved ankestævning forkyndt den 5. september 1974 indbragte De Bloos denne afgørelse for Cour d'Appel i Mons. Under behandlingen af kompetencespørgsmålet forkastede retten først påstanden om en værnetingsaftale i henhold til Bruxelles-konventionens artikel 17, idet parterne ikke havde indgået nogen sådan aftale vedrørende tvister om selve eneforhandlingsaftalen, der er sagens eneste genstand.

Herefter undersøgte retten betingelserne for en eventuel anvendelse af Bruxelleskonventionens artikel 5, nr. 1 og søgte på grundlag af belgisk ret, navnlig førnævnte lov af 27. juli 1961, at kvalificere de forpligtelser, der påhviler leverandøren i tilfælde af ensidig opsigelse af aftalen fra hans side.

I så henseende lagde retten bl.a. til grund, at da den pågældende kontrakt måtte betragtes som indgået på ubestemt tid efter § 3 bis, stk. 2 i den ovennævnte belgiske lov, vil en opsigelse i medfør af nævnte lov i det foreliggende tilfælde medføre:

— en »passende erstatning«, idet der ikke var givet rimeligt varsel, og
— en rimelig »tillægserstatning«, da forhandlingsaftalen synes at være opsagt af leverandøren, uden at dette skyldtes forhandlerens misligholdelse.

Om dette spørgsmål bemærkede Cour d'Appel i Mons, at der i belgisk teori og praksis er uenighed om disse erstatningers karakter: en almindelig forpligtelse efter forhandlingskontrakten eller en biforpligtelse eller en ny selvstændig forpligtelse ... »Forum solutionis« kunne være forskellig, alt efter om man vælger den ene eller den anden teori. Desuden anførte retten, at det ikke af sagen fremgik, om De Bloos var undergivet Bouyer's anvisninger og kontrol, og om han kunne handle i leverandørens navn og forpligte denne, hvorfor retten i Mons ligeledes fandt det hensigtmæssigt at rejse spørgsmålet, om forhandleren i det foreliggende tilfælde var en »filial«, et »agentur« eller en »lignende virksomhed« efter Bruxelles-konventionens artikel 5, nr. 5.

5. Under henvisning til protokollen vedrørende Domstolens kompetence til at fortolke Bruxelles-konventionen (herefter benævnt »protokollen«, navnlig artiklerne 1, 2, 2. pkt. og 3, 2. pkt., bestemte appelretten i Mons således ved dom af 9. december 1975 at udsætte sagen og forelægge De europæiske Fællesskabers Domstol følgende spørgsmål:

I — I en tvist mellem en forhandler efter en eneforhandlingsaftale og den pågældendes leverandør, som forhandleren påstår har krænket den tilsikrede eneret, omfatter udtrykket »*forpligtelse*« i artikel 5, nr. 1 i konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, en hvilken som helst af de nedennævnte forpligtelser, eller må én eller flere af disse udelukkes:

1. enhver forpligtelse i henhold til rammeaftalen om eneforhandling eller endog i henhold til de senere i medfør af rammeaftalen indgåede salgskontrakter;
2. den omtvistede eller den for søgsmålet tilgrundliggende forpligtelse og i bekræftende fald:
   a) den oprindelige forpligtelse (såsom pligten til ikke at sælge til andre på de aftalte områder eller pligten til at give rimeligt varsel i tilfælde af ensidig opsigelse);

b) forpligtelsen til at modsvare den oprindelige forpligtelse (pligten til at yde erstatning (»indemnités compensatoires ou dommages-intérêts«));
c) forpligtelsen til at betale erstatning, når den oprindelige forpligtelse bortfalder på grund af fornyelsesvirkningen ved, at kontrakten hæves eller opsiges;
d) endelig forpligtelsen til at betale en »passende erstatning« eller en »tillægserstatning«, således som det bestemmes i §§ 2 og 3 i den belgiske lov af 27. juli 1961 om den ensidige ophævelse af eneforhandlingsaftaler indgået for ubestemt tid, som ændret ved lov af 13. april 1971?

II — Er forhandleren efter en eneforhandlingsaftale leder af en leverandøren tilhørende filial, agentur eller lignende virksomhed i den i artikel 5, nr. 5 i Bruxelles-konventionen forudsatte betydning, når forhandleren hverken er beføjet til at handle i fabrikantens navn eller til at forpligte ham, eller undergivet dennes kontrol eller anvisninger?

6. En udskrift af den forelæggende dom indgik til Domstolens justitskontor den 13. februar 1976.

I henhold til protokollens artikel 5, jf. artikel 20 i protokollen vedrørende EØF-Domstolens statut, har Det forenede Kongerige, repræsenteret af W. H. Godwin, og EF-Kommissionen, repræsenteret af ledende juridiske konsulent Paul Leleux, indgivet skriftlige indlæg.

På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

Ved skrivelser af 31. maj og 4. juni 1976 har Domstolen anmodet medlemsstaterne og Kommissionen om at udtale sig om, hvorvidt medlemsstater, der ikke har underskrevet protokollen, kan deltage i forhandlingerne ved Domstolen vedrørende fortolkningen af Bruxelles-konventionen. De regeringer, som har besvaret anmodningen i forbindelse med nærværende sag, nemlig den danske, belgiske, britiske og irske regering samt Kommissionen, har givet udtryk for deres indforståelse med en sådan deltagelse.

II — Skriftlige indlæg indgivet i henhold til artikel 20 i protokollen vedrørende Domstolens statut

A — Indlæg fra Det forenede Kongerige

Skønt det endnu ikke hverken deltager i konventionen af 27. september 1968 eller i protokollen af 3. juni 1971, har Det forenede Kongerige erklæret at have en betydelig interesse i de pågældende reglers anvendelse, bl.a. på grund af konventionens artikel 63, hvorefter konventionen skal anvendes som grundlag for forhandlingerne mellem de kontraherende stater og enhver stat, som bliver medlem af Fællesskabet, samt i betragtning af forpligtelsen til at tiltræde konventionen i medfør af artikel 3, stk. 2 i akten tilknyttet tiltrædelsestraktaten af 22. januar 1972.

Da dets deltagelse i nærværende sag efter Det forenede Kongeriges opfattelse har hjemmel i artikel 20 i protokollen vedrørende Domstolens statut, minder denne stat om det grundliggende princip, Domstolen har antaget i sin praksis efter »Bosch«-dommen, 13/61, hvorefter Domstolen, når den træffer afgørelse på grundlag af EØF-traktatens artikel 177, ikke har kompetence til at udtale sig om traktatens anvendelse i konkrete sager, men skal begrænse sig til at fortolke de pågældende traktatbestemmelser. I den foreliggende sag bør dette princip så meget desto mere haves for øje, som kon-

ventionen berører flere områder i medlemsstaternes nationale ret, og en dom, der ikke holder sig inden for grænserne for Domstolens kompetence, vil have betydelige og uforudsigelige følger for den materielle nationale ret, langt ud over spørgsmålene vedrørende retternes kompetence og anerkendelsen af retsafgørelser. Hvad særlig angår det første spørgsmål, tilkommer det desuden de nationale retter selv at afgrænse betydningen af ordet »forpligtelse« i konventionens artikel 5, nr. 1 og fastlægge forpligtelsens »opfyldelsessted«, idet Domstolen skal begrænse sig til at give de nævnte retter de nødvendige anvisninger på, hvilken metode der skal følges i denne henseende.

Til dette formål bør den nationale ret anvende sin egen ret, i første række de international-privatretlige regler, der er en del heraf, ved bestemmelsen af den lov der skal anvendes på den omtvistede kontrakt. Denne lov kan være »lex fori« eller loven i en anden af Fællesskabets medlemsstater eller også loven i et tredjeland. På det følgende trin bestemmer den nationale ret på grundlag af den lov, der antages at være anvendelig på kontrakten, karakteren af de forpligtelser, der følger af denne, samt den eller de omstridte forpligtelser og fastlægger opfyldelsesstedet. Det er først da, efter en sådan undersøgelse, at den nationale ret kan afgøre sin kompetence eller sin inkompetence i medfør af konventionens artikel 5, nr. 1. En sådan metode kan givetvis føre til forskellige retlige løsninger, hvilket kunne undgås, såfremt Domstolen selv kunne bestemme opfyldelsesstedet for en forpligtelse efter den ovennævnte artikel 5, nr. 1 uanset den anvendelige materielle lov. Imidlertid kan der kun opnås fuldstændig ensartede resultater, hvis der i hele Fællesskabet vedtages ensartede regler om lovvalget for kontraktsmæssige forpligtelser. Der forhandles for tiden om vedtagelsen af en konvention af et sådant indhold.

Endvidere ville en beføjelse for Domstolen til at bestemme opfyldesesstedet for forpligtelser efter særlige grupper af kontrakter føre til uantagelige resultater. Gennem sådanne afgørelser ville Domstolen bestemme ikke alene forpligtelsernes opfyldelsessted i relation til konventionen men i enhver henseende for den pågældende gruppes kontrakter. I ethvert retssystem er stedet for opfyldelsen af en kontraktsmæssig forpligtelse nødvendigvis det samme såvel i forbindelse med konventionens værnetingsregler som for retsforholdet inter partes. Af denne grund ville afgørelser vedrørende retternes kompetence rent praktisk berøre medlemsstaternes materielle regler for den pågældende gruppe af kontrakter.

I øvrigt ville der, i det omfang spørgsmålet om hver enkelt forpligtelses opfyldelsessted til enhver tid kunne forelægges Domstolen og i det omfang besvarelsen kunne afvige fra løsningen i national ret, på grundlag af hvilken parterne har indgået kontrakten, opstå et usikkerhedsmoment med hensyn til kontraktens retsvirkninger.

Hvad endelig angår den af den forelæggende ret nævnte forpligtelse til at betale erstatning anfører Det forenede Kongerige, at kun den forpligtelse, der er genstand for den mellem parterne indgåede kontrakt, er en »forpligtelse« som nævnt i konventionens artikel 5, nr. 1. De beføjelser, der i national ret hjemles i tilfælde af misligholdelse af kontrakter, kan ikke betragtes som omfattet heraf. Konventionens grundliggende regel, der udtrykkes i artikel 2, er, at sagsøgte skal sagsøges ved retterne i bopælsstaten. Andre tilknytningsmomenter af betydning for retternes kompetence, såsom sagsøgerens bopæl, nationalitet eller ophold, er udtrykkeligt forbudt ved artikel 3. Artikel 5, nr. 1 indeholder imidlertid en generel undtagelse fra princippet i artikel 2, som dog begrænser sig til at angå den oprindelige forpligtelses opfyldelsessted. Dersom en sådan undtagelse også skulle gælde for forpligtelsen til at betale erstatning, ville dette medføre, at sagsøgeren næsten i alle sager om misligholdelse på grundlag af en sådan »forpligtelse« ville kunne

anlægge sag ved retterne i sin bopælsstat, at konventionens artikel 3 ville være indholdsløs og »forum shopping« mere hyppig.

På grundlag af disse bemærkninger foreslår Det forenede Kongerige, at der svares den forelæggende ret som følger:

i) Spørgsmål I skal ikke besvares på grundlag af den særlige kontrakt om eneforhandling, som Cour d'Appel i Mons har fået forelagt til påkendelse.

ii) Ved fortolkningen af udtrykket »forpligtelse« i artikel 5, nr. 1 må karakteren af den pågældende forpligtelse og stedet for dens opfyldelse fastlægges af den nationale ret, ved hvilken sagen er anlagt, idet retten på den omtvistede kontrakt skal anvende sin nationale ret, herunder de lovvalgsregler, der er en del heraf.

iii) Ved bestemmelsen af den særlige forpligtelse, der følger af bestemmelserne i den i hovedsagen omtalte kontrakt, må der bortses fra enhver yderligere forpligtelse i medfør af national ret til at betale erstatning eller anden kompensation for opsigelsen af kontrakten.

B — Skriftlige indlæg fra Kommissionen for De europæiske Fællesskaber

Kommissionen bemærker indledningsvis, at fastlæggelsen af opfyldelsesstedet for en kontraktlig forpligtelse med de nuværende traktater kun kan ske på gundlag af et bestemt nationalt retssystem. Efter at have anvendt lex fori's tilknytningsregel bestemmer den nationale ret i henhold til de materielle regler, som er anvendelige på det pågældende retsforhold, stedet for opfyldelsen af den forpligtelse, der påhviler den ene eller den anden af parterne. Først herefter kan retten tage stilling til, om den er kompetent efter Bruxelles-konventionens artikel 5, nr. 1.

Når dette er sagt, er Kommissionen, hvad angår det af den forelæggende ret rejste fællesskabsretlige problem, af den opfattelse, at man i sager som den foreliggende må tage udgangspunkt i en undersøgelse af de løsninger, der med hensyn til det omtvistede retsforhold og de hertil hørende forpligtelser er hjemlet i den materielle ret, som den forelæggende ret påtænker at anvende, og derefter undersøge, hvorledes førnævnte artikel 5, nr. 1 bør anvendes dels i sammenhæng med, dels uafhængigt af disse løsninger.

Den belgiske lov af 27. juli 1961 som ændret den 13. april 1971 fastlægger *præceptivt* retsvirkningerne af den ensidige opsigelse af eneforhandlingsaftaler indgået for ubestemt tid: enten skal der gives et rimeligt varsel eller også skal der betales en passende erstatning, i påkommende tilfælde tillige en tillægserstatning, omfattende bl.a. good-will.

I Belgien er der i teori og praksis uenighed om karakteren af *erstatningsforpligtelsen,* når parterne ikke har aftalt de nærmere vilkår, for forhandlingsaftalens ophør. Nogle mener, at erstatningen er kompensation for ikke-opfyldelsen af hovedforpligtelsen (krænkelse af eneretten eller manglende varsel), således at erstatningskravet ikke har andet grundlag end denne forpligtelse: i dette tilfælde finder de samme værnetingsregler, som gælder for denne forpligtelse, også anvendelse på erstatningssøgsmålet. Efter andre er erstatningen (heri evt. indbefattet tillægserstatningen) et selvstændigt krav, der er uafhængig af hovedforpligtelsen: i dette tilfælde er erstatningsforpligtelsen, da den er en pengeforpligtelse, som efter belgisk ret er henteskyld, omfattet af den stedlige kompetence hos retten på debitors bopæl.

Desuden indeholder den ovennævnte belgiske lov i § 4 en indirekte men ligeledes præceptiv lovvalgsregel, hvorefter retsvirkningerne af opsigelsen af en forhandlingsaftale, der har virkning på hele eller en del af belgisk territorium, skal bedømmes efter belgisk ret, når sagen anlægges ved belgiske domstole.

Til trods herfor kan det dog ikke antages, at anvendelsen af konventionens artikel

5, nr. 1 på forhandlingsaftaler udelukkende bestemmes af den nationale lov, der er anvendelig på den eller de pågældende forpligtelser. I betragtning af konventionens og den ovennævnte bestemmelses internationale sammenhæng, er det også af betydning at undersøge, om alle de løsninger, der anvises i den anvendelige nationale ret kan forenes med betydning og rækkevidden af udtrykket »forpligtelse« i artikel 5, nr. 1.

Efter Kommissionens opfattelse må man give dette udtryk en »fællesskabsretlig« betydning og rækkevidde. Konventionen fastlægger ganske vist et ensartet system af »domstolskompetence« de kontraherende stater imellem, men så længe en konvention om »lovgivningskompetencen« og en harmonisering af de væsentlige materielle regler inden for obligationsretten ikke findes, kan man ikke undgå risikoen for, at der gives en tvist væsensforskellige materielle løsninger, afhængigt af om den er indbragt for domstolene i det ene eller det andet land, som begge er kompetente i henhold til konventionen. Den eneste mulighed for at formindske en sådan risiko består netop i ikke unødigt at give sagsøgere flere valgmuligheder med hensyn til, hvor de vil anlægge sag. Derfor bør der gives begrebet »forpligtelse« (der er opfyldt eller skal opfyldes) i artikel 5, nr. 1 en fællesskabsretlig rækkevidde: fastlæggelsen heraf bør ikke overlades til national ret, når til gengæld opfyldelses*stedet* kun kan bestemmes ved hjælp af den anvendelige materielle ret.

Set i denne sammenhæng kan udtrykket »forpligtelse« i ovennævnte artikel 5, nr. 1

— ikke være ensbetydende med selve kontrakten,

— ej heller omfatte en hvilken som helst forpligtelse i kontraksforhold. Da det drejer sig om et kompetenceproblem, sigter udtrykket kun til den »forpligtelse, der ligger til grund for sagen«, dvs. sagsøgtes, med kontrahentens forpligtelse. Navnlig må man ikke sammenblande »forpligtelse« i den ovenfor angivne betydning, med de »beføjelser« sagsøgeren påberåber sig og som selv i tilfælde af eneforhandlingsaftaler kan variere betydeligt fra den ene nationale lovgivning til den anden. Rigtigheden af denne fortolkning af udtrykket »forpligtelse«, bekræftes i øvrigt af flere omstændigheder, bl.a. selve ordlyden af artikel 5, nr. 1 i den tyske og italienske affattelse, rapporten om konventionen, der blev forelagt regeringerne samtidig med udkastet hertil og de for tiden pågående forberedende forhandlinger vedrørende de nye medlemsstaters tiltrædelse.

Ganske vist er det, navnlig i tilfælde af købeaftale, ikke den samme forpligtelse, der er sagens genstand, når sagsøgte er sælgeren og når sagsøgte er køberen: levering af varen i det ene tilfælde, betaling i det andet. Den omstændighed, at parternes forpligtelser i gensidig bebyrdende kontrakter er forskellige, bør imidlertid ikke føre til, at der i strid med en hensigtsmæssig retspleje foretages en opdeling af den ene af parternes forpligtelser i enkelte bestanddele med det resultat, at kompetencen deles mellem flere landes domstole alt efter de forskellige søgsmålsgrunde skønt disse søgsmålsgrunde alle står i forbindelse med sagsøgtes hovedforpligtelse.

På grundlag af disse betragtninger må det, hvad angår en sammensat kontrakt som eneforhandlingsaftalen konkluderes:

— at kontrakten normalt indeholder to adskilte hovedforpligtelser: leverandørens forpligelse til ikke at levere varer til andre end forhandleren inden for det pågældende område, og forhandlerens forpligtelse til ikke at forsyne sig hos andre end leverandøren. Disse forpligtelser må betragtes særskilt ved anvendelsen af konventionens artikel 5, nr. 1;

— at køberne i medfør af kontrakten medfører særlige forpligtelser, der kan give anledning til tvister, som ikke vedrører hovedforforpligtelserne efter forhandlingsaftalen;

— at leverandørens hovedforpligtelse kan være anledning til tvister i forskellige henseender. Det er uden betydning, om loven eventuelt træder i stedet for kontrakten eller supplerer denne ved at fastsætte retsvirkningerne af en given adfærd fra leverandørens side, når denne ikke overholder sin forpligtelse: det er stadig den samme forpligtelse, der ligger til grund for kravet eller som er genstand for tvisten.

Enkelthederne og navnlig de retlige kvalifikationer i den nationale ret, som den dømmende ret anvender, bør ikke kunne ændre dette resultat. Det synes også af selve den belgiske lov af 27. juli 1961 at fremgå, at disse kvalifikationer er irrelevante med hensyn til anvendelsen af konventionens artikel 5, nr. 1: uanset om erstatningen efter lovens § 2 er en subsidiær forpligtelse i forhold til pligten til at give varsel eller er en erstatning efter den borgerlige rets regler for ensidig uberettiget opsigelse af kontrakt, drejer det sig dog fortsat om retsvirkning af leverandørens misligholdelse af hovedforpligtelsen, der ikke retmæssigt er bragt til ophør. I det ene som det andet tilfælde er det dog denne forpligtelse, der er »tvist om«.

Kommissionen mener, at den således foreslåede løsning er den eneste, der er i overensstemmelse med konventionens ånd. Selve hovedsagen viser de alvorlige vanskeligheder, som en anden løsning ville medføre. Af hovedsagens to påstande vedrører den første, dvs. kontraktens ophævelse ved dom på grund af leverandørens misligholdelse — utvivlsomt den sidstnævnte hovedforpligtelse. Dersom denne forpligtelse efter belgiske kollisionsnormer skal opfyldes på den pågældende forhandlers område, ville de belgiske domstole uomtvisteligt være kompetente til at træffe afgørelse herom. De ville imidlertid ikke være kompetente til at træffe afgørelse vedrørende den anden påstand, nemlig betaling af erstatning, selv om denne afgørelse afhænger af afgørelsen vedrørende den første påstand. Kompetencen til at træffe afgørelse om den anden påstand ville i dette tilfælde tilkomme retten ved sagsøgtes bopæl i Frankrig. Et sådant resultat er ikke blot ikke egnet til at lette løsningen af internationale tvister, men er også i strid med konventionens ånd, hvis målsætning det bl.a. er, at samle kompetencen ved én ret.

Endvidere er det, skønt konventionen kun vedrører retternes kompetence, hensigtsmæssigt at nå til en løsning af dette kompetencespørgsmål, der falder sammen med lovgivningskompetencen på området. Det er almindelig antaget, at eneforhandlingsaftalen, når kontrakten er tavs, er underlagt retsreglerne i det land, hvor den har sine virkninger. Dette princip er også nedfældet i den under udarbejdelse værende konvention om »lovvalget for forpligtelser i og uden kontraktforhold«, der i udkastets artikel 4, i mangel af udtrykkelig eller stiltiende valg i kontraktaten, henviser til »loven i det land, til hvilken den har stærkest tilknytning«.

På grundlag af disse betragtninger foreslår Kommissionen, at der gives følgende svar på de stillede spørgsmål:

»I tvister om eneforhandlingsaftaler:
— kan den forpligtelse, hvis opfyldelsessted er værneting, ikke være en hvilken som helst forpligtelse der følger af rammeaftalen om eneforhandling, men derimod den forpligtelse, der omtvistes og som ligger til grund for kravet, i så henseende kan navnlig de forpligtelser, der følger af køb indgået i medfør af denne kontrakt, ikke tages i betragtning ved tvister angående eneretten,
— er det leverandørens oprindelige forpligtelse, nemlig pligten til at overholde den forhandleren tilsikrede eneret, der er sagens genstand, og ligger til grund for *ehtvert* krav vedrørende de i kontrakten eller i loven hjemlede retsfølger af en krænkelse af denne pligt, og dette uanset karakteren eller den præcise kvalifikation i national ret, om visse af disse retsvirkninger efter den anvendelige materielle ret

indebærer bortfald af den oprindelige forpligtelse.«

III — Mundtlige forhandlinger

I retsmødet den 30. juni 1976 påhørte Domstolen mundtlige indlæg fra Det forenede Kongeriges regering, repræsenteret af advokat Pinkerton, og fra Kommissionen for De europæiske Fællesskaber.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 15. september 1976.

Præmisser

1 Ved dom af 9. december 1975, indgået til Domstolens justitskontor den 13. februar 1976, har Cour d'Appel i Mons i henhold til protokollen af 3. juni 1971 vedrørende fortolkningen af konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (herefter benævnt »konventionen«) stillet en række spørgsmål om fortolkningen af den nævnte konventions artikel 5, nr. 1 og 5;

2 det fremgår af forelæggelsesdommen, at tvisten på indeværende trin angår de belgiske domstoles kompetence til at påkende en sag, der er anlagt af en i Belgien hjemmehørende forhandler efter en eneforhandlingsaftale mod sin leverandør, der har hjemsted i Frankrig;

3 under anbringende af, at nævnte kontrakt var blevet opsagt ensidigt og uden forudgående varsel, har forhandleren indstævnt leverandøren for en belgisk ret og nedlagt påstand om, at kontrakten ophæves ved dom i medfør af belgisk ret på grund af leverandørens misligholdelse, samt om at der tilkendes ham erstatning;

4 da den belgiske ret i første instans erklærede sig inkompetent til at påkende sagen, indbragte forhandleren spørgsmålet for Cour d'Appel i Mons.

5 Ved det første spørgsmål anmodes Domstolen om at udtale, hvorvidt udtrykket »forpligtelse« i konventionens artikel 5, nr. 1, i en tvist mellem en forhandler efter en eneforhandlingsaftale og den pågældende leverandør, som ifølge forhandleren har krænket den tilsikrede eneret, skal fortolkes således, at det omfatter enhver forpligtelse i henhold til rammeaftalen om eneforhandling eller endog i henhold til de senere i medfør af rammeaftalen indgåede

salgskontrakter, eller om det udelukkende sigter til den forpligtelse, der ligger til grund for søgsmålet;

6 i det sidstnævnte tilfælde anmodes Domstolen endvidere om nærmere at angive, hvorvidt udtrykket »forpligtelse« i ovennævnte artikel 5, nr. 1 henviser til den oprindelige forpligtelse, til forpligtelsen til at modsvare den oprindelige forpligtelse, til forpligtelsen til at betale erstatning (»dommages-intérêts«), når den oprindelige forpligtelse er bortfaldet på grund af kontraktens ophævelse eller opsigelse, eller endelig til forpligtelsen til at betale en »passende erstatning« eller »tillægserstatning« i henhold til den belgiske lov af 27. juli 1961.

7 Konventionens artikel 5, nr. 1 bestemmer, at en person, der har bopæl på en kontraherende stats område, kan sagsøges i en anden kontraherende stat:

»— i sager om kontraktsforhold, ved retten på det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes«; [1]

8 som det fremgår af preamblen, er det konventionens formål at fastlægge retternes internationale kompetence i de kontraherende stater, at lette anerkendelsen af de respektive retsafgørelser og at indføre en hurtig procedure for at sikre fuldbyrdelse af afgørelserne;

9 denne målsætning forudsætter et krav om, at antallet af værneting for en og samme kontrakt begrænses i videst muligt omfang;

10 konventionens artikel 5, nr. 1 kan derfor ikke fortolkes således, at den henviser til enhver forpligtelse efter den pågældende kontrakt;

11 udtrykket »forpligtelse« sigter derimod til den kontraktmæssige forpligtelse, der ligger til grund for sagen;

12 en sådan fortolkning bekræftes i øvrigt klart af den italienske og tyske affattelse af bestemmelsen;

13 følgelig er den forpligtelse, der skal tages i betragtning ved bestemmelsen af det i den nævnte artikel 5 omhandlede opfyldelsessted, den forpligtelse, der

1 — Dansk oversættelse ved EF-Rådet 1976.
Den franske tekst lyder derimod: »en matière contractuelle, devant le tribunal du lieu où l'obligation à été ou doit être exécutée« (o.a.)

svarer til den kontraktmæssige rettighed, sagsøgeren påberåber sig som grundlag for søgsmålet;

14 i de tilfælde, hvor sagsøgeren rejser krav om erstatning eller påstår kontrakten ophævet på grund af modpartens misligholdelse, er den forpligtelse, artikel 5, nr. 1 sigter til, altid den forpligtelse, der følger af kontrakten, og hvis misligholdelse påberåbes som grundlag for kravene;

15 af disse grunde må det første spørgsmål besvares således, at i en tvist mellem en forhandler efter en eneforhandlingsaftale og den pågældende leverandør, som ifølge forhandleren har krænket den tilsikrede eneret, henviser udtrykket »forpligtelse« i artikel 5, nr. 1 i konventionen af 27. september 1968 om rettenes kompetence og fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, til den kontraktmæssige forpligtelse, som ligger til grund for søgsmålet, dvs. til den leverandøren påhvilende forpligtelse, der svarer til den kontraktsmæssige rettighed, forhandleren påberåber sig som grundlag for søgsmålet;

16 i en tvist angående retsvirkningerne af leverandørens krænkelse af en eneforhandlingsaftale, såsom betaling af erstatning eller ophævelse af kontrakten, er den forpligtelse, der skal lægges til grund ved anvendelsen af konventionens artikel 5, nr. 1, den forpligtelse, kontrakten pålægger leverandøren, og hvis misligholdelse påberåbes af forhandleren som grundlag for erstatningskravet eller for kontraktens ophævelse;

17 hvad angår kravene om erstatning (»indemnités compensatoires«) tilkommer det den nationale ret at undersøge, hvorvidt der efter den på kontrakten anvendelige lov er tale om en selvstændig kontraktsmæssig forpligtelse eller om en forpligtelse, der træder i stedet for den ikke-opfyldte kontraktmæssige forpligtelse.

18 I det andet spørgsmål anmodes Domstolen om at udtale, hvorvidt forhandleren efter en eneforhandlingsaftale må anses som leder af en leverandøren tilhørende filial, et agentur eller en lignende virksomhed i den i konventionens artikel 5, nr. 5 forudsatte betydning, når forhandleren hverken er beføjet til at handle i fabrikantens navn eller til at forpligte ham, eller er undergivet dennes kontrol eller ledelse.

19 Konventionens artikel 5, nr. 5 bestemmer, at en person, der har bopæl på en kontraherende stats område, kan sagsøges i en anden kontraherende stat:

»— i sager vedrørende driften af en filial, et agentur eller en lignende virksomhed, ved retten på det sted, hvor virksomheden er beliggende«.

20 Et af de væsentlige kendetegn for en filial eller et agentur er, at virksomheden er underkastet hovedvirksomhedens ledelse og kontrol;

21 hvad angår den i nævnte artikel omhandlede »virksomhed« fremgår det både af bestemmelsens formål og ordlyd, at konventionen hermed sigter til en virksomhed med samme væsentlige kendetegn som en filial eller et agentur;

22 følgelig kan en eneforhandler, hvis virksomhed er som af den nationale ret beskrevet, ikke falde ind under begreberne filial, agentur eller lignende virksomhed.

23 Det andet spørgsmål må herefter besvares således. at forhandleren efter en eneforhandlingsaftale ikke kan betragtes som leder af en den pågældende leverander tilhørende filial, agentur eller lignende virksomhed i den i artikel 5, nr. 5 i konventionen af 27. september 1968 forudsatte betydning, når han ikke er undergivet dennes kontrol eller ledelse.

Vedrørende sagsomkostningerne

24 De udgifter, der er afholdt af Det forenede Kongeriges regering og af Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, som har indgivet indlæg for Domstolen, kan ikke godtgøres;

25 da retsforhandlingerne i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, som verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne.

På grundlag af disse præmisser,

kender

DOMSTOLEN

vedrørende det spørgsmål, som er forelagt den af Cour d'Appel i Mons ved dom af 9. december 1975, for ret:

1. **I en tvist mellem en forhandler efter en eneforhandlingsaftale og den pågældende leverander, som ifølge forhandleren har krænket den tilsikrede eneret, henviser udtrykket »forpligtelse« i artikel 5, nr. 1 i konventionen af 27. september 1968 om rettens kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, til den kontraktmæssige forpligtelse, som ligger til grund for søgsmålet, dvs. til den leverandøren påhvilende forpligtelse, der svarer til den kontraktmæssige rettighed, forhandleren påberåber sig som grundlag for søgsmålet.**

   I en tvist angående retsvirkningerne af leverandørens krænkelse af en eneforhandlingsaftale, såsom betaling af erstatning eller ophævelse af kontrakten, er den forpligtelse, der skal lægges til grund ved anvendelsen af konventionens artikel 5, nr. 1, den forpligtelse, kontrakten pålægger leverandøren, og hvis misligholdelse påberåbes af forhandleren som grundlag for erstatningskravet eller for kontraktens ophævelse.

   Hvad angår kravene om erstatning tilkommer det den nationale ret at undersøge, hvorvidt der efter den på kontrakten anvendelige lov er tale om en selvstændig kontraktsmæssig forpligtelse eller om en forpligtelse, der træder i stedet for den ikke-opfyldte kontraktmæssige forpligtelse.

2. **Forhandleren efter en eneforhandlingsaftale kan ikke betragtes som leder af en den pågældende leverandør tilhørende filial, agentur eller lignende virksomhed i den i artikel 5, nr. 5 i konventionen af 27. september 1968 forudsatte betydning, når han ikke er undergivet dennes kontrol eller ledelse.**

Lecourt Kutscher O'Keeffe Donner Mertens de Wilmars

Pescatore Sørensen Mackenzie Stuart Capotorti

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 6. oktober 1976.

A. Van Houtte
Justitssekretær

R. Lecourt
Præsident